

**ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL DE ISTORIE „GEORGE BARIȚIU”
CLUJ-NAPOCA**

**Structuri bisericești și școlare
în Episcopia greco-catolică
de Oradea Mare.
Parohii și școli satești (1850-1900)**

**REZUMATUL
tezei de doctorat**

**Coordonator
C. S. I. Dumitru SUCIU**

**Doctorand
Silviu-Iulian SANA**

Cluj-Napoca 2011

Cuprins

Abrevieri.....	5
Prolog.....	6
Istoriografia temei.....	9
I. Biserica și societatea în secolul al XIX-lea.....	19
1.1. Curente de gândire, imperiul multinațional și biserica românilor greco-catolici...	19
1.2. Cadrul ecleziastic și geografic al eparhiei orădene.....	26
II. Structura administrativ-teritorială a Eparhiei greco-catolice de Oradea-Mare.....	34
2.1. Protopopiatele eparhiei.....	34
2.1.1. Protopopi și protopopiate după Unirea cu Roma.....	34
2.1.2. Situația protopopiatelor după revoluția de la 1848: Evoluție, demografie și probleme pastorale.....	42
2.1.2.1. Protopopiatele din Arhidiaconatul Catedralei.....	45
a) Protopopiatul Oradea-Mare.....	45
b) Protopopiatul Giriș.....	48
2.1.2.2. Protopopiatele din Arhidiaconatul Părțile Banatului / Mureșului.....	48
a) Protopopiatul Părțile Banatului.....	49
b) Protopopiatul Boroș-Sebiș.....	50
c) Protopopiatul Galșa.....	52
d) Protopopiatul Macău.....	53
e) Protopopiatul Șimand.....	57
f) Protopopiatul Șiria.....	58
2.1.2.3. Protopopiatele din Arhidiaconatul Barcăului.....	59
a) Protopopiatul Sfârnaș / Barcău.....	60
b) Protopopiatul Lunca.....	62
c) Protopopiatul Popești.....	64
2.1.2.4. Protopopiatele din Arhidiaconatul Crișul Repede.....	64
a) Protopopiatul Beiuș.....	65
b) Protopopiatul Holod.....	68
c) Protopopiatul Crișul Repede.....	71
2.1.2.5. Protopopiatele din Arhidiaconatul Lakság.....	72
a) Protopopiatul Leta Mare.....	73
b) Protopopiatul Vășad.....	75
2.1.2.6. Protopopiatele din Arhidiaconatul Satu Mare.....	76
a) Protopopiatul Someș.....	78
b) Protopopiatul Carei.....	81
c) Protopopiatul Supuru de Jos.....	83
d) Protopopiatul Ardușat.....	84
e) Protopopiatul Ierului.....	85
f) Protopopiatul Mădăras.....	86
g) Protopopiatul Sătmarului.....	87
h) Protopopiatul Bukallia.....	87
i) Protopopiatul Ardud.....	89
2.2. Parohia – comunitate umană și creștină.....	89
2.2.1. Parohia: statut, administrare, dotare materială, demografie și patron.....	90

2.2.1.1. Statutul parohiei.....	90
2.2.1.2. Surse informaționale ale parohiei: registre, extrase matricole, diferite tipuri de rapoarte.....	91
2.2.1.3. Administrarea parohiei.....	97
a) Dotarea materială.....	100
b) Edificiile bisericești.....	101
c) Problema edificiilor bisericești din parohia Drăgești.....	104
2.2.1.4. Demografia: cazul Protopopiatului Oradea.....	108
2.2.1.5. Patronul parohiei.....	110
2.2.2. Pastorația în parohie: cultul divin, catehizarea și moralitatea credincioșilor.....	111
2.2.2.1. Cultul divin, cateheza și administrarea sacramentelor.....	112
a) Cateheza în parohie.....	116
b) Administrarea Sfintelor Taine.....	118
c) Moralitatea credincioșilor.....	124
d) Caz particular: problema moralității în parohia Drăgești.....	128
III. Personalul bisericesc și școlar.....	131
3.1. Protopopii eparhiei.....	131
3.1.1. Identitatea.....	131
3.1.2. Studiile. Examenul prosinodal.....	133
3.1.2.1. Examenul prosinodal.....	136
3.1.2.2. Starea clericală.....	138
3.1.2.3. Competențe și funcții.....	139
3.1.2.4. Relații ierarhice.....	143
a) De la Episcop către cler și credincioși, prin protopopi.....	143
b) De la protopopi către Episcop și către preoți.....	147
c) De la credincioși și cler către protopop.....	148
3.2. Preotul – vocație și destin.....	150
3.2.1. Identitatea preotului greco-catolic.....	151
3.2.2. Pregătirea și studiile.....	153
3.2.3. Culturalizarea.....	158
3.2.4. Starea clericală.....	163
3.2.4.1. Hirotonirea.....	164
3.2.5. „Cursus Honorum” și relațiile ierarhice.....	168
3.2.5.1. Administratorul parohial.....	169
3.2.5.2. Preotul paroh.....	169
3.2.6. Venituri și moralitatea clerului.....	171
3.2.6.1. „Congrua”, „lecticalul” și „stola”.....	172
3.2.7. Moralitatea clerului.....	177
3.3. Învățătorul.....	183
3.3.1. Profilul și formarea învățătorului.....	183
3.3.2. Cadrul legislativ al raporturilor dintre învățători, directori și inspectorii școlari.....	186
3.3.2.1. Raporturi între învățători, inspectorii școlari districtuali și inspectorul școlastic diecezan; calificarea și moralitatea învățătorului.....	188
3.3.2.2. Raporturi cu inspectoratul de stat.....	196
3.3.3. Reuniunile de învățători.....	200

3.3.4. Salarizarea și pensionarea învățătorilor.....	203
IV. Învățământul confesional în Eparhia Greco-Catolică de Oradea-Mare. Școlile elementare (1850-1900).....	207
4.1. Biserica și școala – evoluția conceptului.....	207
4.2. Școlile confesionale din Eparhia Greco-Catolică de Oradea-Mare și politica Monarhiei Habsburgice până la revoluția de la 1848.....	210
4.2.1. Rețeaua școlară.....	212
4.3. Școlile confesionale elementare greco-catolice (1850-1900).....	214
4.3.1. Politică și legislație.....	214
4.3.2. Școala confesională.....	217
4.3.2.1. Statutul școlii în cadrul comunității.....	217
4.3.2.2. Școlarii și situația lor la învățatură.....	227
V. Relații interconfesionale românești în zona Bihorului.....	233
5.1. Realități etnice și religioase în Bihor în a doua jumătate a veacului al XIX-lea....	233
5.2. Relațiile interconfesionale în circularele Episcopului Vasile Erdélyi.....	235
a) „Trecerile confesionale”.....	237
b) Diferende patrimoniale și alte activități „antiunioniste”.....	241
5.3. Problema căsătoriile mixte în relațiile interconfesionale.....	242
5.3.1. Legislația ecleziastică greco-catolică și problema căsătoriilor mixte.....	245
5.3.2. Căsătoriile mixte în circularele episcopale.....	247
5.4. Parohia Drăgești – aspirații și deznădejdi.....	249
5.4.1. „Geografia” parohiei Drăgești și a filiilor sale.....	249
a) Drăgești.....	251
b) Bucuroaia.....	254
c) Tășad.....	255
d) Stracoș.....	256
e) Cotiglet.....	257
f) Ceica.....	258
g) Bucium.....	260
5.4.2. Relații interconfesionale în zona parohiei Drăgești.....	261
a) Problema Unirii în comuna Bucuroaia.....	268
Concluzii.....	276
Anexe.....	291
Bibliografia.....	367

Cuvinte cheie: biserica greco-catolică, protopopiat, protopopi, parohie, parohi, școala confesională, învățători, relații interconfesionale, Bihor, Oradea, Drăgești.

Lucrarea aceasta, intitulată *Structuri bisericești și școlare în Episcopia Greco-Catolică de Oradea Mare. Parohii și școli sătești (1850-1900)*, este o cercetare interdisciplinară, care surprinde evoluția Bisericii Greco-Catolice românești din părțile de nord-vest ale României pe perioada ultimei jumătăți a secolului al XIX-lea. Demersul respectiv se vrea a fi o verigă de legătură asupra istoriei acestei biserici locale, care în perioada de timp menționată a beneficiat de o serie de reforme în plan canonic. Acestea, la rândul lor, au antrenat schimbări și în cadrul structurilor bisericești și școlare.

Conținutul lucrării e structurat în cinci capitole. Primul este introductiv și surprinde rolul și locul Bisericii în societatea secolului al XIX-lea, atât la nivel european cât și la nivel local. Un subcapitol aparte este acordat cadrului ecleziastic și geografic al Eparhiei greco-catolice orădene. Al doilea capitol, privește strict structurile administrativ-teritoriale, mai exact protopopiatele și parohiile. Dacă în cadrul subcapitolului legat de protopopiate s-a urmărit evoluția istorică a acestor structuri bisericești, și apoi întinderea, demografia și funcționalitatea acestora, în subcapitolul acordat parohiei, cercetarea nu s-a limitat doar la aspecte instituționale (de administrare, dotare materială și demografie), ci și de pastorație (cultul divin, cateheza, administrarea sacramentelor și moralitatea credincioșilor). Al treilea capitol a fost dedicat personalului bisericesc și școlar (protopopul, preotul și învățătorul) unde s-au scos în evidență statutul fiecăruia, pregătirea și studiile, competențele și funcțiile, precum și diferitele tipuri de relații, moralitatea și alte aspecte privind veniturile realizate. În subcapitolul acordat învățătorului, o atenție specială s-a dat reuniunilor de învățători. Cel de-al patrulea capitol descrie învățământul confesional greco-catolic, primele două subcapitole fiind introductive și privesc, pe de o parte, evoluția conceptului de *Biserică și școală*, iar pe de alta, devenirea istorică a școlilor confesionale greco-catolice din aceeași eparhie, precum și politica monarhiei habsburgice până la Revoluția de la 1848. Al treilea subcapitol, intitulat *Școlile confesionale elementare greco-catolice (1850-1900)*, aduce în dezbatere legislația politică și bisericească cu privire la învățământul primar și apoi situația reală a școlilor confesionale și progresul școlarilor la învățătură. Ultimul capitol acordă atenție unui subiect destul de dezbătut în ultima perioadă, anume cel al relațiilor interconfesionale cu un studiu de caz referitor la parohia greco-catolică din Drăgești (jud. Bihor). După un subcapitol introductiv în care datele adunate prezintă situația reală,

diversă din punct de vedere etnic și confesional, firul lucrării continuă cu descrierea și comentarea câtorva circulare episcopale ale Ierarhului Vasile Erdélyi, pentru a continua cu problema căsătoriilor mixte în relațiile interconfesionale, finalizându-se apoi cu studiul de caz asupra parohiei din Drăgești, unde, un loc aparte este dedicat *procedurilor* de trecere de la confesiunea ortodoxă la cea unită a credincioșilor din filia din Bucuroaia.

Conținutul propriu-zis al lucrării se încheie cu concluziile cercetării noastre, fiind scoase în evidență mijloacele întrebuințate de Ierarhii greco-catolici pentru eficientizarea structurilor bisericești și școlare, apoi motivațiile sau eșecurile personalului bisericesc și școlar în împlinirea vocației lor, și nu în ultimul rând realitățile veacului al XIX-lea în privința relațiilor interconfesionale.

Cea mai importantă categorie documentară folosită în cercetarea noastră este a izvoarelor inedite, scoase la lumină din colecțiile Arhivelor Naționale, direcția județeană Bihor, Cluj și Satu Mare, și mai apoi a Bibliotecii Academiei Române, filiala Cluj, și a Bibliotecii Județene „Gheorghe Șincai” din Oradea. Cea mai mare parte a documentelor cercetate se află în fondurile Direcției Județene Bihor a Arhivelor Naționale și cuprinde atât dosare din inventarul 881 și 1403, denumit *Episcopia Greco-Catolică de Oradea – Acte pe probleme (1718-1948)*, cât și documente din fonduri parohiale sau protopopești.

Concluzii

Perioada cuprinsă între anii 1850-1900 a reprezentat, pentru Eparhia greco-catolică de Oradea-Mare, una de *așezare* a identității sale, când structura administrativ-teritorială este aproape definitivată, căci nu mai suferă modificări mari. Încorporată noii Mitropolii greco-catolice românești, cu sediul la Blaj, în 1853, structura sa bisericească, creată pe linia de influență romano-catolică, era formată din 6 arhidiaconate, în subordinea cărora intrau 19 protopopiate sau vice-arhidiaconate. În privința acestora din urmă, în funcție de durata de existență, am identificat trei tipuri de protopopiate: *vechi* sau istorice – care au fost organizate în jurul celor dintâi parohii trecute la Unire; *noi* sau actuale – organizate în funcție de necesitățile de moment și de realitățile din teritoriu; *conjuncturale* sau temporare – care au avut o perioadă scurtă de funcționalitate.

În privința structurii parohiale din eparhia orădeană, aceasta a înregistrat o evoluție pe mai multe planuri. Prin hotărârile Sinoadelor Provinciale i se fixează un

statut, pentru a o diferenția de filie. Însă, la nivel local, Ordinariatul a conceput două regulamente, care au ajutat în mod real funcționalitatea structurii parohiale. Primul, intitulat *Deducere scurta a principiilor tininde in a[d]ministrarea bunurilor basericesti, si a Beneficiilor parociale in tinutul Diecesei Greco-Catolice de Urbea-Mare*, cuprindea 8 capitole și 45 de paragrafe, în care erau stipulate chestiuni de administrare a bunurilor și veniturilor parohiale. Celălalt, care a rămas în faza de proiect, era intitulat *Regulament pentru organizarea beneficiilor din Dieces'a g[reco] cat[olică] orădană*, atingea probleme de organizare teritorială, de funcționalitate a structurilor bisericesti (arhidiaconate, protopopiate, parohii) și apoi definea clar sarcinile personalului bisericesc. De asemenea, Sinodul Diecezan din 1882, care înglobase în decretul său părți din circularele episcopale trimise clerului de-a lungul ultimilor 50 de ani, a fixat reguli clare în privința administrării și *scoaterii* beneficiului parohial, în conformitate cu prevederile legislației civile. Toate aceste regulamente, concepute eșalonat pe tot parcursul celei de-a doua jumătăți a secolului al XIX-lea, reflectă deja o maturitate organizatorică a Episcopiei greco-catolice de Oradea care, după definitivarea și stabilizarea structurilor sale bisericesti, s-a axat pe funcționalitatea și eficientizarea acestora.

Dacă, pe plan administrativ, cerințele erau de a crea structuri bine definite și funcționale, cu o dotare materială adecvată, în plan pastoral – urmare a schimbărilor politice, ce au condus alte tipuri de schimbări de factură religios-morală – cerințele se diversifică. Astfel, perioadei de perfecționare a dotării materiale care în unele zone lasă de dorit, i se suprapune problema pasterii (cultul divin, cateheza, administrarea sacramentelor și moralitatea poporului). Aceste schimbări, generate de ideile liberale ale epocii se repercutează și produc schimbări în planul moralității comunității tradiționale (legături ilegite - concubinate, moda laică, și, spre sfârșitul secolului, legalizarea căsătoriei civile). Rapoartele trimise către Ordinariat indicau, în privința frecventării slujbelor de sărbători, pentru majoritatea parohiilor, o frecvență destul de bună (peste 70%) a credincioșilor. Rapoartele despre moralitatea poporului, al cărui tipar evoluează și se perfecționează cu problematici noi, descriu situații diverse, care, în majoritate s-au desfășurat pe coordonatele unui echilibru destul de bun. Acest lucru s-a întâmplat prin alinierea credincioșilor la exigențele cerute de Ordinariat, și menținut de cele mai multe

ori de către preot, care trebuia să corespundă vocației sacerdotale, din toate punctele de vedere (moral, politic, intelectual). Constatăm, astfel, că problema moralității *poporului* a fost, și în această perioadă de reforme, un punct sensibil, care a înregistrat oscilații de la o parohie la alta, de la un ținut la altul. Cauzele au fost multiple: militarii, cârciumi lângă biserici, divergențe cu privire la problema pământului, conviețuirea cu alte etnii, etc. Ele au pus *în gardă* Ordinariatul, în a socoti, pentru perioada următoare, soluții menite a face ca viața în comunitățile parohiale să se desfășoare pe coordonatele unei conduite morale creștine exemplare.

În privința personalului bisericesc și școlar, care însuflețea viața parohiei greco-catolice, instituția eclezială s-a sprijinit pe trei *piloni*: protopopul ce garanta și supraveghea bunul mers al parohiilor arondate structurii sale; preotul care păstora comunitatea parohială după modelul Mântuitorului; învățătorul, chemat să învețe și să ridice nivelul cultural al comunității parohiale.

Funcțiile importante deținute de protopopii Eparhiei orădene în secolul al XIX-lea erau strâns legate de competențele lor. În fața Episcopului ei dădeau socoteală despre parohiile ce le aveau în district, iar ca inspectori școlari erau obligați să urmărească progresul la învățatură al copiilor români, să verifice starea școlilor, moralitatea și competența cantor-învățătorilor numiți. În privința relațiilor ierarhice, protopopul era instrumentul de legătură dintre structura superioară a episcopiei și cea inferioară.

Format după prevederile Conciliului Tridentin, preotul celei de-a doua jumătăți a secolului al XIX-lea s-a identificat, pe de o parte, cu funcționarul *împărătesc*, care trimitea o sumedenie de rapoarte la Ordinariat sau la autoritățile comitatului. Pe de altă parte, el este sacerdotul, al cărui tipar a evoluat, prin statutele fixate în Conciliile Provinciale și în Sinodul Diecezan din 1882. Chiar dacă, pentru țărani, el rămâne, încă, acel *popă al satului*, statutul său îl definește ca un intelectual cu o pregătire teologică adecvată funcției pe care o îndeplinește: cea de păstor al sufletelor încredințate. Tot în domeniul pregătirii intelectuale, *examenul prosinodal* a influențat și accesul la o parohie mai bună. Instituit numai în Eparhia orădeană, după model romano-catolic, în anul 1853, acest examen avea drept scop câștigarea *beneficiul parohial*, în urma unui concurs public. Dacă până în acel moment, pentru ocuparea unei parohii vacante, preoții trimiteau doar o cerere la Episcopie, în urma circularei din 11 martie 1853, Episcopul Vasile Erdélyi a

dispus ca pentru ocuparea unei parohii vacante, preoții candidați trebuie să dea un examen-concurs din mai multe discipline. Remarcăm că interesul conducerii Episcopiei era ca preoții să aibă un nivel cultural ridicat, orientând procesul de culturalizare pe mai multe domenii (teologic, cultural-național, ș.a.).

Al treilea pilon de progres social și intelectual era învățătorul. Misiunea sa – legată de cea a preotului sub a cărui îndrumare activa – era orientată spre alfabetizare, moralizare. Candidații dornici să devină învățători, trebuiau să corespundă exigențelor morale și religioase, pe care atât Biserica cât și Statul le cerea. Deja pentru perioada anilor 1850-1900, prin Preparandia diecezană, Biserica le-a asigurat un loc adecvat de formare. Conform Legii din 1868, școlile *preparandiale* trebuiau să aibă o clădire proprie, un personal didactic aparte, o *școală de aplicație* cu șase clase și o grădină pentru practica agricolă. Cursurile durau trei ani, iar după terminarea acestora, absolvenții erau obligați să facă un serviciu de doi ani într-o școală *poporală*, urmat de examenul *de aptitudine*, pe care dacă îl promovau, primeau diploma de învățător pentru școlile confesionale. Deja la sfârșitul secolului al XIX-lea, fiecare școală catolică de învățători trebuia să aibă 4 ani de studiu.

În privința învățământului confesional, după revoluția de la 1848, și a evenimentelor politice ce au urmat, legislația școlară se va modifica treptat. Biserica a continuat să sprijine învățământul confesional, perioada anilor 1849-1860 fiind una în care Statul s-a preocupat intens de generalizarea celui primar. Este perioada în care Episcopul Vasile Erdélyi îl numește pe Iosif Papp-Szilágyi în funcția de inspector școlar pentru școlile din districtul militar al Oradiei pentru ca ulterior, acesta să ocupe funcția de inspector școlar diecezan. Datorită lui, rețeaua școlară din eparhie se extinde, și tot prin eforturile sale școlile se pun în funcțiune. În anii liberalismului, apare *Legea naționalităților* din 1868, care a fixat întreaga problematică a învățământului primar (art. XXXVIII). Ulterior, legislația școlară se va modifica în defavoarea românilor, întezindu-se controlul strict și sever, care submina autonomia bisericească, atât în domeniul ecleziastic cât și în cel școlar. Astfel, la începutul secolului al XX-lea învățământului primar românesc i se impun standarde din ce în ce mai ridicate în privința dotării materiale, a progresului la învățatură al elevilor, a cunoașterii limbii maghiare de către dascăli și elevi. Însă, în paralel cu modificarea legislației școlare, Biserica greco-catolică

s-a adaptat realităților timpului și prin cele trei Concilii Provinciale, și-a îmbogățit legislația canonică cu noi paragrafe care au vizat definirea statutului învățământului primar confesional și apoi implementarea acestuia în toată provincia bisericească. În ciuda tuturor dificultăților, perioada anilor 1850-1900 a înregistrat o dezvoltare a rețelei școlare în toată Eparhia. Școala sătască devine reper și un *nucleul-focar*, care a reușit să se impună în viața comunității, ca mijloc de ridicare culturală a românilor, în pofida faptului că indiferența a constituit o problemă pe tot parcursul secolului al XIX-lea.

În privința relațiile interconfesionale de pe teritoriul Bihorului, aplicate perioadei celei de-a doua jumătăți a secolului al XIX-lea, acestea s-au desfășurat deja pe alte coordonate față de perioadele anterioare. Trecerea la confesiunea greco-catolică s-a făcut mai greu, odată datorită legislației Statului și în al doilea rând, pentru că strategia ierarhilor orădeni s-a axat în principal pe consolidarea parohiilor, înființarea și dotarea școlilor. Realitățile etnice și religioase surprind o populație amestecată, formată din 4 etnii majoritare (maghiari, români, germani și evrei), și încă trei minoritare (slovaci, ruteni și sârbi), la 1886, comitatul fiind pe locul patru, în Ungaria, ca număr de locuitori (447.834 locuitori). În perioada episcopatului lui Vasile Erdélyi, numai în comitatul Bihor, au trecut la Unire 8 sate. În fapt, este și perioada ultimelor treceri, căci după episcopatul său, puține comunități românești vor mai trece la Unire. Pentru perioada anilor 1850-1856, circularele sale reflectă situații diverse: atitudinea pe care preoții greco-catolici trebuiau să o aibă față de preoții ortodocși, în privința transferului confesional al credincioșilor; cereri care solicitau rapoarte privind *treceri religioare*, numite în epocă și *defecționări* de la religia greco-catolică. În problema căsătoriilor mixte, este important de reținut că și acestea s-au încadrat în *jocul* relațiilor interconfesionale. Semn al emancipării clare, și de depășire a barierei confesiunii proprii, acestea încep să-și facă prezența tot mai des în statisticile și registrele parohiale. Totuși și în acest caz, Biserica a elaborat o legislație ecleziastică pe măsură, care s-a aliniat cerințelor lumii catolice, cu anumite particularități semnalate în Actele Conciliilor Provinciale, sau în cele ale canonistului Ioan Rațiu. Însă, până la elaborarea și validarea textelor legislative ale Conciliilor Provinciale, circulare episcopale au fost cele care au jalonat aplicarea unor măsuri canonice sau civile în problema căsătoriilor mixte.

Studiul de caz efectuat asupra comunității greco-catolice din Drăgești, trecută la Unire în anii *neoabsolutismului* (1856-1857), scoate la iveală realitatea cu care s-a confruntat parohia respectivă, în anii celei de-a doua jumătăți a secolului al XIX-lea. Astfel, aceasta a avut de înfruntat, cel puțin în primii ani după Unire, atât rezistența venită din partea preoților ortodocși din zonă, cât și situația materială precară a parohiei, acest lucru datorându-se în mare măsură zonei, mai slabă din punct de vedere economic (cu terenuri mai puțin fertile) și cultural, cu o populație care, încă la 1886 aveau un nivel cultural scăzut. Surprinderea detaliilor relațiilor interconfesionale în acest areal geografic, unde comunitățile greco-catolice erau mici insule într-o mare de comunități ortodoxe, aduc la suprafață nenumărate întâmplări, cu situații diferite. Acestea au intersectat atât planul teologic, canonic (de exemplu, atunci când era vorba de rezolvarea unei probleme matrimoniale) cât și planul juridic (atunci când, un preot al unei anumite confesiuni oficia slujbe pentru credincioșii unei alte confesiuni), și în consecință creându-se particularitatea fiecărei întâmplări. Astfel, dacă preotul nu reușea să soluționeze problema avută, pentru rezolvarea ei, pe de o parte, aceasta era raportată autorităților superioare bisericești (protopop și/sau Episcop), iar pe de alta, autorităților civile (judele cercual, notar sau jandamerie). Aceste raporturi, diferite din punct de vedere juridic, au marcat într-un fel sau în altul comunitatea locală greco-catolică, a cărei evoluție a stat, cel puțin pentru a doua jumătate a secolului al XIX-lea, sub semnul așteptării unor zile mai bune. Căci aceste relațiile interconfesionale, din zona Drăgeștiului, poartă, în definiția lor, două cuvinte-cheie: între *aspirație* și *desnădejde*. În cazul *aspirațiilor*, era vorba de impulsul nou dat odată cu trecerea drăgeștenilor la Unire, lucru ce a însemnat clădirea identității greco-catolice, și apoi continuarea consolidării spirituale și morale a credincioșilor. Aceste deziderate nu s-au realizat ușor, pentru că enoriașii din Drăgești veneau cu un *bagaj de obiceiuri* un pic diferit de comunitățile greco-catolice vechi, mai ales în cea ce privește partea religioasă (dogmatica și morala), dar și în mentalitatea locului, asemănătoare cu a celorlalte comunități ortodoxe din zonă. Apoi, în ceea ce privește *desnădejdele*, ne referim la situația materială foarte săracă a parohiei și poziția preotului față de aceasta, la neimplicarea autorităților civile în reglementarea raporturilor cu ortodocșii, și la tergiversarea lucrărilor privind Unirea credincioșilor din Bucuroaia, a cărui artizan a fost preotul Simeon Milian din Drăgești. Așadar, diversitatea situațiilor

surprinz o comunitate greco-catolică care în primii ani s-a confruntat cu așezarea identității sale greco-catolice, marcată, nu de puține ori de intersecții cu membri confesiunii ortodoxe. Din altă perspectivă, documentele privitoare la comunitatea greco-catolică din Drăgești conțin și presupuse acțiuni de colaborare, mai ales în cazul căsătoriilor mixte sau a celor despărțite și a concubinajelor. În fapt, acestea marcau grija pastorală pe care preotul trebuia să o poarte față de credincioșii săi. Pentru rezolvarea acestor cazuri, erau necesare și acțiuni de colaborare cu preoții ortodocși din zonă, un lucru nu tocmai ușor, dat fiind faptul că în particularitățile situațiilor apărute, existau diferențe la nivelul legislației canonice, și mai ales al mentalității oamenilor. Chiar dacă sunt diferite, ele reflectă cazuri reale, în care implicarea celor două confesiuni românești era necesară, pentru reglementarea canonică a situației.

În cazul acțiunilor de trecere la Unire a credincioșilor ortodocși din filia Bucuroaia, trebuie să spunem că acestea nu au avut sorți de izbândă. Deși, aparent, a parcurs toate etapele legale asupra transferului confesional al credincioșilor respectivi, preotul Simion Milian nu a reușit să finalizeze acțiunile începute, pe de o parte, datorită preoților ortodocși care refuzau să semneze și să certifice trecerea credincioșilor din Bucuroaia la greco-catolici, iar pe de alta parte, datorită formalismului Ordinariatului diecezan, care, cerea întocmirea corectă a tuturor actelor necesare. Totuși, o greșeală se strecurase din partea lui, ceea ce a făcut ca Ordinariatul să i-a atitudine și să ceară din nou trimiterea unei situații reale a celor care treceau la confesiunea greco-catolică. Se pare că suspiciunea Episcopului era fondată, de vreme ce, între cei trecuți pe lista nominală, erau și minori. Astfel, prin dispoziția autorităților civile din 12 noiembrie 1875 se specifica că, în cazul locuitorilor celor 61 de case trecuți de la confesiunea ortodoxă la cea greco-catolică, conform paragrafului 2, din legea din 1808, persoanele cu vârsta între 7 și 18 ani, nu putea fi socotiți între cei 318 care au trecut la confesiunea greco-catolică. Constatarea acestui viciu de procedură l-a costat pe preot, autoritățile sistând orice demers până la clarificarea situației.

Într-o perioadă cu schimbări politice majore și definitorii, Biserica greco-catolică românească și-a continuat drumul firesc al sprijinirii spirituale și culturale a românilor. Preluând modele mai evaluate și apoi adaptându-le realităților bisericești proprii, structurile bisericești și școlare ale Eparhiei orădene și-a dovedit funcționalitatea

pe tot parcursul celei de-a doua jumătăți a secolului al XIX-lea. Un rol major le-a revenit Episcopilor Vasile Erdélyi, Iosif Papp-Szilágyi, Ioan Olteanu și Mihail Pavel, care au păstorit Eparhia în această perioadă.